

ekker' daarmee
illen volhouden.

meerde pers op
it.

nate kennis te
die de Gerefor-
iek hooren liet.
dechts herhaalt
Stoel des Pa-
Volks. Hij tan-
innerlijk genot-
ende, oud-Gere-
ijk oud-Gerefor-
heet. Ieder, die
r Kaajan heeft
ondeugden van
eweigerd norm-
sheid het recht
ddelijke genade-

Visschers oud-
schrijft in zijn

ir geest als van
oppervlakkig is
en kundig man
weinig objectief
hij, zijn naam
rdig gezelschap
aanwrijft, wat
in der sprekers
l is aan Profes-
s is zelf eens na
enzelooze opper-
ij hen, van wie
g althans voor-
an zekere groep
sch etiket voor-
onder, dat zulke
h, wat groote en
gebruikt hij zelf
Waarom? Waar-
l is tegen dezen
eens dat klein
groot waart in
u uw boekwerk
Amsterdammer
tie stammende
n eigen broeder-
luwe door Gods
als „stammend
undel moge van
och nog gewoon
eten, dat menig
gezegd, stamt
n liederen stam-
Da Costa. Wat
t, dat zij in dien
zijn de colleges
rom reeds ver-
ijn in de uit de
Theol. faculteit?
er of daar werd
elwerk tusschen
laarom voortaan
en Visscher en
meneer" noemen
daarmee begon-
n Prof. Visscher
ngaan. Daarmee
lan nu op deze

is, lijkt me mon-
isscher nog nooit
van mij beweert;

n De S. Datema

ter spreken van
ik het wat voor
maar wij leggen
ast ons neer, en
un voort in his-

bode", ziende op
erkelijke eenheid

zen, dat het wel
k getuigenis te
bedoeling er van
uiting van hoog-

grepen was, werd
over de Synode
blad", en dat —
Standaard" werd
breid.
een soort aposto-
qualificeeren als
ar schijnt uit te
apostelen moogen
vermanen: „ver-
II) en „laet ons
cherping der lief-
0:24), dan is er
postolisch woord.
ermanen van el-
sporen, dat zul-

een getuigenis heel wel zóó was te stellen, dat elke
schijn van hooghartigheid vermeden wordt. Er werd
dan ook tot een getuigenis besloten.

Even later:

Het eind der bespreking was, dat — gelijk we reeds
hierboven schreven — besloten werd een publiek ge-
tuigenis te doen gaan.

Echter dan niet om — zooals Prof. Visscher beweert
en insinueert — daarin hoog op te doen met roerende
en vrome woorden, van een diepgevoelde behoefte
aan hereeniging van alle Gereformeerden. Bij dat
getuigenis zal niet het gevoel uitgangspunt zijn, maar
de gehoorzaamheid aan wat God in Zijn Woord duidelij-
k eischt van ons en van anderen, ook van Prof.
Visscher. Wat hij dus verder — in hoog zelf-gevoelen
— fantaseert over de „onbewuste zelfverblindende en
de geestelijke verstarring, die in de Gereformeerde
Kerken zou gevonden worden", mist allen feitelijken
grond.

„Kralingsche Kerkbode" merkt op:

Als hij spreekt over onbewuste zelfverblindende en
geestelijke verstarring en den geest der Synode be-
tittelt als „grenzeloze oppervlakkigheid", zie, dan
vraagt ge u toch af: Waar is ook maar iets op te
merken van een ootmoedig biddend begeeren naar
eenheid van Christus-belijders. Leg daar eens naast
het Hoogepriesterlijk gebed van onzen Heiland in Jo-
hannes 17.

We schrijven dit niet in zelfvoldaanheid over onze
Gereformeerde Kerken en over de gehouden Synode,
het is er verre vandaan. We zien de schaduwsijden
goed, we willen ons voor God diep verootmoedigen
over zooveel, dat ook in onze Gereformeerde Kerken
wordt gevonden en dat niet is naar de reinheid van
Gods heilighdom. Maar het moet u ontroeren, als ge
zulke uitspraken leest. Als Prof. Visscher, tot de Her-
vormde Kerk behoorend, nog eens naleest de ver-
slagen van de Haagse Synode der Hervormde Kerk,
in dit jaar gehouden en hij gaat dan eens eerlijk en
onbevooroordeeld vergelijken, zou dan zijn oordeel op
z'n minst niet zeer oppervlakkig zijn?

„Dordtsche Kerkbode" (Ds W. W. Meynen):

Ook is Prof. Visscher weer op hol geraakt, en heeft
over de Synode het vonnis der oppervlakkigheid ge-
stroken.

Het is curieus, hoe iemand, die tot de Hervormde
Kerk behoort, waar nog altijd allerlei leer wordt ge-
predikt, gezangen gezongen, enz. enz. het wagen durft
zoo over anderen te oordeelen. — — —

Er ligt iets bijzonder wrangs in, en het zou bitter
kunnen stemmen, dat een man als Prof. V., die op
politiek en ander terrein met de Gereformeerden
saamwerkt, over hun kerkelijk leven, in tegen-
stelling met anderen, die niet van onze
kleur zijn, nooit iets goeds weet te zeggen, en er
op belust schijnt te zijn, afbrekende kritiek te leveren
en alleen te zeggen en te doen wat ontsticht kan!

„Amsterdamsche Kerkbode" (Ds J. L. Schouten):

Wij gaan hier op zijn schrijven niet in, maar ver-
klaren alleen, dat het met de waarheid in flagranten
strijd is en dat wij met diepe droefheid in onze ziel
hier moeten constateeren een zonde tegen het negende
gebod.

We zullen het nu maar erbij laten.....

**Ds Schouten contra „De Wakker" inzake
(nog) eenige gezangen.**

Ds J. L. Schouten schrijft in „Amst. Kerkbode" aan
het adres van „De Wakker":

Voor allen, die der zake kundig zijn staat toch
vast, dat de invoering van den bundel „Evangelische
Gezangen" in de Ned. Herv. Kerk niet op één lijn
mag worden gesteld met het bundeltje „Eenige Ge-
zangen", gelijk dat op de Synode te Middelburg werd
gehandhaafd en uitgebreid.

Tegen de Evangelische Gezangen bestond tweërlei
bezwaar: één van kerkrechtelijken en één van dog-
matischen aard.

Men was kerkrechtelijk bezwaard, omdat deze bun-
del op onwettige wijze in de kerk was ingevoerd.

Dogmatisch was men bezwaard, omdat er onder-
scheidene gezangen in gevonden werden, waarvan
de inhoud in strijd was met Gods Woord.

Tegen het thans aangenomen bundeltje kan niet
één van deze twee bezwaren worden ingebracht.

De invoering had op wettige wijze plaats en tegen
niet één van de aangenomen liederen kan, op grond
van Gods Woord, bezwaar worden ingebracht.

Ds Schouten meent, dat de „Wekker"-redacteur in
kwestie, indien hij de eenheid wil, zijn lezers maar eens
eerst moet inlichten omtrent deze doodeenvoudige onder-
scheidingsen.

**De „ik", de „persoonlijkheid"s, en de
(cultuur) pluriformiteitsopvatting van
Apeldoorn?**

In „De Wakker" schrijft één der redacteurs, (G.)
Wisse, het volgende:

Pas op Europa is goeddeels van ééne zelfde men-
taliteit. Het Oosten is weer anders, men bega niet de
fout van te meenen, dat is 't Oosten van een ver-
keerde mentaliteit, neen er is ook hier pluriformiteit.
En wat wordt hierbij nu de groote kwestie? Dit: hoe
kan dit alles nu op mij inwerken tot verrijking van
eigen geest — wie reist gaat filosofeeren, zeiden
we, maar nu ziet ge de stelling ook omgekeerd: wie
philosoof is, wil en gaat reizen. Ons „ik", onze per-
soonlijkheid, onze ons eigene mentaliteit etc. is niet
het complete, niet het één en het ál. Wat is er nog
al niet meer van me te maken, uit me te groeien!
Het bereiken van andere werelddelen is een der
manieren om... mezelf te vinden; om mezelf te ana-

lyseeren; ook op te bouwen, te completeeren enz.
enz. Ik geef maar een kleine aanwijzing ten deze als
richtingslijn voor onze bezinning op deze dingen.
Verrijking van eigen geest ontstaat door aanraking
met andere geestesrijdommen in de menscheids-
pluriformiteit.

Als de „Wekker"-lezers dit allemaal begrepen, zouden
ze er waarschijnlijk even beduusd van staan, als ik.
Ik, persoonlijkheid, mentaliteit, naast elkaar. Plurifor-
miteit der menscheid, cultureel waarschijnlijk. Is dit
Apeldoornsche leer?

Kentheorie van Apeldoorn?

Dezelfde auteur schrijft in hetzelfde blad:

Ik wil maar zeggen: de mensch is niet te vinden
in dezen of dien mensch; en de idee mensch, „het"
mensch ligt nóg hooger. Ik moet door bestudeering
en contact met het vele zien te komen tot het ééne;
van objecten tot begrip en van begrip tot de idee
opklommen.

We zien hier weer hoe eerst in de menscheid
de mensch verschijnt. De mensch in één persoon, d.i.
in wien al de idee van mensch, en dan bepaald van
mensch Gods ligt uitgedrukt; dus de ideale mensch,
de centrale mensch, dit is de Zoon des menschen;
onzer één; en toch als de zoon boven allen uit, die
mensch is verschenen in den Christus Gods. De apos-
tel zegt niet zonder reden de mensch Christus
Jezus. En zoo kan in Hem alle volk opgenomen en
uit Hem tot God oprijzen in heerlijkheid. Hij de wortel
en het geslacht Davids. Voor den troon staan ze uit
alle geslachten, talen enz. Eerst in die alle schit-
tert het verlorne Beeld Gods. Zoo rijk is dat Beeld.
En Jezus Christus de Heere het Hoofd uit Wien het
geheele lichaam opwast.

We zouden nog eens moeten praten met elkaar over
deze filosofie, voordat we konden samenkomen. Voor-
loopig hoop ik, dat onze studenten bewaard worden
voor het geloof in de mythe van „het" mensch. En
vooral voor de nog mythischer mythe van „het" mensch,
boven ons allen uit verschenen in Christus Jezus. Het
eene is al even ongereformeerd gedacht als het andere.
Intusschen is de geachte schrijver weer aangekomen
in de plaats, die hij hier noemt: „het..... Nederlandsche
Jeruzalem". De stippeltjes zijn niet van mij, doch van
den auteur zelf.

**Interessant nieuws uit het Fransche
protestantisme.**

In „De Stroom" (vrijzinnig) schrijft Paul Ruscart,
die uit Fransche ouders in Waalsch België geboren is,
gedurende den oorlog aan de zijde der Flamingtonen
stond, ook in Holland geweest is, socialist en anti-mil-
litarist is, een artikel over een interview, waarin over
het Fransche protestantisme vragen gesteld en beant-
woord werden:

Wij vermeldden reeds, dat het Fransche Protestan-
tisme in twee groote groepen verdeeld is: De Gere-
formeerde en de Evangelisch gereformeerde kerk.
De scheuring is begonnen in 1872 na jaren van he-
vige polemiek. De verschillen waren reeds aan den
dag gekomen in 1848, toen Frédéric Monod en de
Gasparin de groep van vrije kerken gesticht hadden.
Deze groep sluit zich in 1905 aan bij de linkervleugel
van de Evangelisch Gereformeerde kerk om van dat
jaar af definitief en officieel de nieuwe eenheid: de
„Gereformeerde kerk" op te richten. Sederdien tijd
verliezen de polemieken hun heftig karakter en tegen-
woordig zijn ze zeer gematigd. Toch blijft de
uiterste rechtervleugel in de Evangelisch gerefor-
meerde kerk, gesterkt door de neo-calvinistische be-
weging, streng afkeurend staan tegenover wat zij
het „theïsme" der vrijzinnige Protestanten noemen.
Omgekeerd kunnen de jongeren in de Gereformeerde
kerk niet begrijpen, hoe de ouderen in hun eigen
kerk samen met de leden der Evangelisch-gerefor-
meerde kerk aanspraak maken op het „geestelijk Pri-
maat", dat zij boven en tegenover het „Intellectueel
Primaat" stellen.

Desondanks heeft de laatste synode der Gerefor-
meerde kerk, gehouden te Parijs in het Oratoire, een
besluit van de Evangelische gewestelijke synode
van het departement Le Drôme overgenomen en aan
de nationale synode der Evangel. Geref. kerk een
schrijven gericht, waarin werd voorgesteld om „een
gemeenschappelijke actie te beginnen met het doel
de voorwaarden te vinden om tot eenheid te komen".
De Evangel. synode, te Auteuil vergaderd, heeft daar-
op in bevestigenden zin geantwoord.

Ik heb den predikant François Méjean, secretaris
van de nationale Evangel. synode en den predikant
Wilfred Monod, tevens professor aan de theologische
faculteit te Parijs, om hun oordeel over deze een-
heidspoging verzocht. De eerste kon zich, gezien zijn
positie, hierover nog niet uitspreken, maar kwam er
voor uit, dat hij met sympathie deze strevingen in
beide kampen volgde. Monod zeide, dat hij in de mo-
gelijkheid van een weldragen ervan geloofde. Monod,
schrijver van „Jezus of Barabbas" en vele andere
bezielde geschriften, was trouwens steeds een vurig
voorstander van deze eenheid. Hij schreef onlangs
nog: „Het Fransche Protestantisme zal, zoolang het
verdeeld blijft, onmachtig en onwaardig zijn om het
Evangelie te brengen in ons land, dit strategisch punt
van het koninkrijk Gods op onze planeet".

„Denkt gij dan" — zoo vroeg ik hem — „dat de
Evangelische kerk ooit den eisch zal loslaten om zich
te vereenigen op den grondslag van de apostolische
geloofsbelijdenis, welke eisch voorheen en vooral op
de befaamde synode van 1872 een van de hoofdoor-
zaken van de scheuring was? Gaat het niet om de vraag
van het supra-naturalisme?"

„U bedoelt de opstanding des vleesches" — ant-
woordt Monod.

„Ik heb uit verschillende gesprekken den indruk
gekregen, alsof de Evangel. kerk aangaande dit punt
zich inschikkelijk zou betoonen dan over de vraag
van Christus' bovennatuurlijke geboorte en zijn her-
rijzenis uit het graf".

„Ik zie niet in", hernam Monod — „hoe zij op dit
eene punt zouden kunnen toegeven en op de andere
niet. Het supranaturalisme moet in zijn geheel aan-
genomen of verworpen worden. Maar in beide kam-
pen gaan er stemmen op, die zeggen, dat er in Frank-
rijk plaats is voor beide kerken en dat toch een
samenwerken mogelijk zou zijn. Hebben wij niet reeds
de „Federatie der Protestantsche kerken", die ons
tegenover het buitenland vertegenwoordigt en ons bij
den arbeid op menig terrein tesamen brengt?"

Het is bekend, dat Monod zich veel bezig gehouden
heeft met sociale en politieke kwesties. Vandaar dat
ik hem deze vraag deed: „Gaan de theologische ver-
schillen onder u parallel met de verschillende sociale
inzichten? Méjean en Brunet ontkenden dit".

„In de beide kerken worden alle sociale opinies
aangetroffen. Vandaar dat een mijner beste leerlingen,
die vermoedelijk mijn opvolger in de theologische
faculteit zal zijn, predikant is in de Evangel. kerk,
terwijl hij op sociaal gebied uiterst linksch staat. De
verdraagzaamheid in deze dingen is in beide kerken
zoo ruim als 't maar kan".

„Ik heb vernomen" — zoo ga ik voort — „dat de
Evangelische kerk, weliswaar zeer behoedzaam, de
dienstweigering op gewetensbezwaren afried, zonder
haar te veroordeelen".

„Men verwijt de theologische faculteit van Parijs,
dat ze „een broedplaats van dienstweigeraars" is.
Deze kwestie is overigens buitengewoon ingewikkeld
en moeilijk. Ik heb juist mijn standpunt daaromtrent
uitgezet in het laatste nummer van „Le Christiani-
sme social".

„U hebt mij gezegd, dat u vanavond naar Servië
vertrekt. Is dat om deel te nemen aan de oecumeni-
sche bijeenkomst voor practisch Christendom?"

„Ja. Ik was eerst niet van plan er heen te gaan,
maar ik doe het nu in de hoop daar Pastor Müller
te ontmoeten, die een steunpilaar van Hitler is ge-
worden. Ik heb hier een fotografie van Müller op
den kansel en achter hem den Christus tusschen twee
hakenkruisen. Het is een schandaal! Ik zal hem vra-
gen of zij Christus weer tusschen de moordenaren
willen plaatsen en dat nog wel in een tijd, waarin
God ons stelt voor de vraag: Wilt gij lieden u van het
dierlijk standpunt tot het menscheijke verheffen,
ja of neen! En zoolang oorlogen mogelijk zijn, berei-
ken wij het menscheijk standpunt niet".

En met stijgende warmte in zijn stem, vervolgde
hij: „In welk een felbewogen tijd leven wij! Onze ker-
ken hebben het zwaar te verantwoorden, maar dat is
heel goed. Overal steekt de reactie het hoofd op. Maar
toen Jezus den boezen geest uitdreef, heeft die zich
ook niet verweerd tot het uiterste? Wij zullen mis-
schien ook vervolgd worden, zooals het nu reeds ge-
beurt met die Protestanten in Pruisen, die tot de
groep „Evangelie en Kerk" behooren en die verklaard
hebben dat het Arische programma niet met het
Evangelisch geloof te verzoenen is.

„Ik voor mij" — merkte ik op — „ben het eens met
Vinet, die gezegd heeft dat vervolgd worden de nor-
male toestand der Christelijke kerk is".

Tijdens ons gesprek moest ik er aan denken, dat
Wilfred Monod de stichter is van die kleine bewonde-
renswaardige groep „Les Veilleurs" genoemd, die de
geloofte van armoede hebben afgelegd en er naar
streven om hun leven in harmonie te doen zijn met
den geest der Zaligsprekingen. Ik ken de vroomheid
dezer menschen, die men Protestantsche Franciscan-
ers zou kunnen noemen en ik weet welk een prachtig
werk zij verrichten op sociaal gebied en in hun be-
oefening van Heffdadigheid (dit vaak misbruikte woord
in den hoogsten zin opgevat). Zij zijn ook zoekende
naar een nieuwe liturgie. In de Kapel te Parijs, ge-
schenkt van een „Veilleuse" aan de theologische facul-
teit, komen studenten en professoren gedurende den
academischen cursus dagelijks samen tot een wijd-
digdienst. Drie professoren der faculteit zijn „Veil-
leurs". De liturgische kwestie is trouwens aan de
orde, zoolwel in de Gereformeerde als in de Evange-
lische kerk. Men is van meening, dat de verderfelijke
invloed die uitgaat van de eenenheid onder de Pro-
testanten, zou kunnen worden tegengegaan door ver-
betering en verheffing van den eeredienst.

„Ik misken geenszins" — schrijft Wilfred Monod
— „de goddelijke kracht van het Paulinisch spiritu-
alisme en de heerlijkheid van Luthers evangelische
vrijheid. Maar deze beide grooten hebben met hun
voorbeeld aangetoond dat de inspiratie, wanneer ze
niet vervangen wordt door methode en discipline, om
levend te blijven de organisatie noodig heeft. De be-
vruchte cel organiseert het lichaam dat uit haar
voortkomt, een teeken van haar levenskracht. Laat
ons dus den eeredienst gebruiken, niet als een ver-
dienstelijk werk, maar om zelf te groeien, te worden.
Invloed uit te stralen op de wijze der radio-activiteit".
Ook Ds Méjean had mij reeds medegedeeld, dat in
verschillende kerken opmerkelijke proeven werden
genomen om aan de liturgie en de inrichting, den
bouw der kerken meer inhoud, warmte en effect te
geven.

Men bedenke wel, dat de schrijver socialist is, en
dat de naam „gereformeerd" hier van wat wij daar
onder verstaan ongeveer even ver verwijderd is als het
oosten van het westen. „Gereformeerd" kan óók worden
opgevat als „hersteld"; reeds deze enkele herinnering,
die heusch dezen keer niet op het binnenland ziet,
bewijst, dat men zich in dit woord niet vergissen moet.

K. S.